

REGIONÁLNÍ POLITIKA A REGIONÁLNÍ ROZVOJ V ČESKÉ REPUBLICE

Josef Postránecký

Regionální politika se v České republice zejména v uplynulých 10 letech zařadila mezi vládní politiky a nástroje, které přispívají k vyváženému rozvoji území a zajištění územní soudržnosti. I když současné trendy v jejím rozvoji směřují k posilování decentralizace na jedné straně (rostoucí úloha krajů v regionálním rozvoji) a evropské dimenze (určující role politiky hospodářské a sociální soudržnosti prostřednictvím evropských fondů) na straně druhé, plní stát i nadále nezastupitelnou úlohu při rozvoji celého systému regionální politiky. Protože evropská i krajská dimenze regionální politiky uplatňované v České republice byly v nedávné době na stránkách tohoto periodika podrobně popsány, zaměří se tento příspěvek zejména na úlohu státu v této politice a na základní charakteristiky regionálního rozvoje.

1. Východiska regionální politiky a její dosavadní vývoj

Úkolem státu je především vytvořit základní legislativní, institucionální a koncepční rámec regionální politiky a v neposlední řadě prostřednictvím konkrétních programů přispívat k redukci největších regionálních disparit, které přesahují rámec a možnosti územních samosprávných celků.

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) je dle zákona č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ústředním orgánem státní správy ve věcech regionální politiky a dalších odvětví, např. bydlení, cestovního ruchu a územního plánování, která rovněž významně ovlivňují rozvoj regionů. Na základě toho formuluje Zásady regionální politiky ČR a podniká základní koncepční a realizační kroky k jejich naplnění.

Regionální politika představuje soubor intervencí zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí na podporu opatření vedoucích k růstu ekonomických aktivit a jejich vyváženému územnímu rozmístění a k rozvoji infrastruktury. Základní podmínkou je jasné definování priorit a koncentrace prostředků na tyto priority.

Jejím významným cílem je konvergence regionů v rámci určitého územního celku a klíčovým znakem je její selektivnost, to znamená diferenciací zaměření intervencí na podporu vybraných problémových regionů, které výrazně zaostávají ve svém rozvoji za průměrem v míře, která je společensky uznána za nežádoucí.

V podmínkách ČR se regionální politika uplatňuje z úrovně EU vůči vybraným regionům NUTS 2, z úrovně státu vůči vybraným státem podporovaným regionům (§ 4 zákona č. 248/2000 Sb.) a z úrovně krajů vůči vybraným mikroregionům.

V roce 2008 uplynulo 10 let od přijetí Zásad regionální politiky ČR usnesením vlády ze dne 8. dubna 1998 č. 235. Zásady vytvořily základní podmínky pro vybudování kompaktního systému regionální politiky v České republice v podobě uplatňované po desítky let v zemích se standardní

tržní ekonomikou. Do té doby, v období realizace zásadních transformačních procesů po roce 1989, měla opatření státu v oblasti podpory regionálního rozvoje a řešení regionálních problémů zpravidla jednorázový, časově omezený charakter s převažujícím zaměřením na snížení nadprůměrné nezaměstnanosti v dotčených oblastech státu. Příkladem je usnesení vlády č. 148/1994, o opatřeních k řešení situace v okresech s nejvyšší nezaměstnaností.

Zásady regionální politiky byly přijaty zejména ze dvou hlavních důvodů. V polovině devadesátých let se v souvislosti s hospodářskou krizí poměrně výrazně prohloubily rozdíly v hospodářské a sociální situaci jednotlivých regionů a bylo zřejmé, že pouze opatření odvětvové povahy nebo jednorázové regionálně zaměřené kroky nemohou vést ke zlepšení daného stavu, a že je nezbytné vytvořit jednotný legislativní, programový, institucionální a finančně nástrojový rámec pro permanentní uplatňování regionální politiky. Dalším významným impulzem pro přijetí zásad bylo zahájení přípravy na vstup ČR do Evropské unie (EU). První hodnocení předpokladů pro náš vstup do EU ze strany Evropské komise v roce 1997 kriticky konstatovalo, že regionální politika v ČR prakticky neexistuje a její absence představuje vážnou překážku úspěšného přístupového procesu. Přitom bylo zřejmé, že ČR po svém vstupu do EU bude vzhledem k výrazně nižší ekonomické výkonnosti svých regionů (s výjimkou hlavního města Prahy) významným příjemcem finančních prostředků z evropských fondů v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti představující evropskou dimenzi regionální politiky.

Vládní zásady byly zejména v letech 1999–2000 rozpracovány do potřebných výstupů v legislativní, strategické a programové rovině zohledňující národní dimenzi regionální politiky a zároveň umožňující nezbytné kroky v přípravě na vstup do EU. Více než 10 let, které uplynuly od přijetí přelomového usnesení vlády a následných opatření, ukázalo potřebnost a životaschopnost systému regionální politiky v ČR z hlediska jeho základních pilířů.

2. Charakteristika regionálních rozdílů v České republice

ČR ještě jako součást Československa vstoupila do období zásadních politických, hospodářských a společenských změn po roce 1989 jako země s relativně malými meziregionálními rozdíly, které byly výsledkem minulého tlaku státu tyto rozdíly bez ohledu na náklady a efektivnost celého procesu co nejvíce vyrovnávat. Avšak v důsledku transformace českého hospodářství na tržní ekonomiku se začal vývoj jednotlivých regionů po roce 1990 poměrně výrazně diferencovat v důsledku stagnace či úpadku nekonkurenceschopných odvětví v určitých částech země na jedné straně a rychlého rozvoje progresivních aktivit v jiných oblastech státu na straně druhé. Tento vývoj se vyznačoval rozdílnou dynamikou v uplynulých dvaceti letech (např. výrazné prohloubení regionálních disparit ve druhé polovině devadesátých let či konvergenční tendence v posledních zhruba pěti letech), nicméně jeho souhrnným výsledkem je v současné době poměrně diferencovaná regionální struktura státu, kdy vedle regionů či měst s velmi dynamickým rozvojem (zejména Praha se svým okolím) lze identifikovat i regiony s typickými charakteristikami stagnace či úpadku z hlediska základních charakteristik sociálně ekonomického rozvoje (např. oblast severozápadních Čech a některé okrajové části státu).

2.1 Hlavní regionální disparity

Vývoj v jednotlivých regionech České republiky se podle diferenciací jednotlivých faktorů ovlivňujících regionální rozvoj a v závislosti na různých výchozích podmínkách, poloze a stupni urbanizace projevuje rozdílnou dynamikou i rozdílnými změnami územních ekonomických struktur. Z porovnání hlavních faktorů regionálního rozvoje je zřejmá existence zřetelných meziregionálních disparit, které lze charakterizovat takto:

- dochází k poměrně významnému prohlubování rozdílů v ekonomické výkonnosti krajů v řadě ukazatelů rozhodujících pro životní úroveň obyvatelstva (HDP/obyvatele, průměrné mzdy, nezaměstnanost aj.),
- existují významné rozdíly mezi okresy v míře nezaměstnanosti a v příjmech na obyvatele,
- v krajích postižených nezbytností rozsáhlé restrukturalizace průmyslu (zejména v Ústeckém a Moravskoslezském kraji) je stále vysoká nezaměstnanost, nedaří se dostatečně rychle efektivně realizovat potřebné strukturální přeměny,
- prohlubuje se odlišnost venkovského prostředí komparativně nevýhodně vůči prostředí městskému, obce ve venkovských oblastech mají nepříznivé podmínky pro podnikání a dochází ke stárnutí venkovského obyvatelstva,
- zaostává ekonomická úroveň značné části příhraničních okresů,
- přetrvává nedostatečné napojení severovýchodní Moravy a Slezska na transevropské komunikační tahy a hlavní město, což výrazně přispívá k nezájmu investorů, zejména zahraničních, o toto území,
- existují rozdíly mezi podílem vysokoškolsky vzdělaných lidí ve dvou největších městech (Praha a Brno) a v ostatních krajských městech,

- projevuje se stále narušené životní prostředí v důsledku minulé průmyslové činnosti v severozápadních Čechách a na severní Moravě, v důsledku rozvoje automobilové dopravy v Praze a dalších velkých městech.

2.2 Typy regionů v regionální struktuře ČR

Při orientaci regionální politiky na konkrétní typy územních celků se vychází z typologie regionů provedené z hledisek:

- hospodářské výkonnosti regionů,
- dlouhodobého socioekonomického vývoje a míry koncentrace aktivit,
- geografické polohy.

2.2.1 Rostoucí, stagnující a zaostávající regiony

1. Rozvíjející se regiony: Do této skupiny patří Praha jako nejdynamičtější se rozvíjející region, který představuje významný článek v hierarchii středoevropských metropolí a plní nadnárodní funkce. Lze sem zařadit i podstatnou část Středočeského kraje, který má významný růstový potenciál související s polohou Prahy uvnitř tohoto regionu. Zařazení Plzeňského kraje do této skupiny je ovlivněno úspěšným procesem tvorby pracovních míst v nově se rozvíjejících zónách a podnicích. Jihomoravský kraj lze zařadit do této skupiny především díky dominantnímu postavení brněnské aglomerace, zároveň však vykazuje určité problémy především ve svých jižních a jihovýchodních oblastech.

2. Mezi regiony s průměrnou nebo nižší dynamikou rozvoje patří Jihočeský, Královéhradecký, Pardubický, Vysočina, Zlínský a Liberecký kraj. Tyto kraje na jedné straně vykazují velmi dobré výsledky určitých ukazatelů (hlavně aglomerace krajských měst), zároveň však v mnoha dalších ukazatelích nedosahují průměru ČR). Bariérou pro některé kraje je především špatná dopravní dostupnost (Jihočeský a Zlínský kraj), ve všech krajích pak je problémem mimo jiné existence a dostupnost odlehklých (periferních) venkovských území.

3. Zaostávající nebo jinak problémové regiony: Karlovarský, Olomoucký, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Základním problémem Karlovarského kraje je jeho odlehlost a nízká úroveň dopravního spojení s ostatními centry v ČR. V případě Moravskoslezského a Ústeckého kraje se jedná především o problémy spojené s útlumem dříve dominantních odvětví, a v důsledku toho vzniklých problémů jako jsou vysoká míra nezaměstnanosti, existence sociálně patologických jevů či odchod mladé a kvalifikované pracovní síly z těchto regionů. Za základní důvody současného postavení Olomouckého kraje lze považovat jeho výraznou vnitřní heterogenitu, silně periferní regiony na severu a nedostatečné využití růstového potenciálu, který skýtá krajské město s vysokou úrovní vzdělanosti obyvatel.

Nejvíce problémové části ČR jako regiony se soustředěnou podporou státu na období 2007–2013 byly schváleny usnesením vlády ze dne 17. května 2006 č. 560 o Strategii regionálního rozvoje České republiky. Z důvodů výrazného zhoršení hospodářské situace a prudkého nárůstu nezaměstnanosti v některých regionech schválila vláda ČR 22. února

2010 Návrh aktualizace vymezení regionů se soustředěnou podporou státu na roky 2010–2013. Toto vymezení je znázorněno na přiloženém obrázku. Tyto regiony pokrývají 30 % rozlohy státu a žije v nich přibližně 32 % obyvatel ČR.

V období současné hospodářské krize se všeobecně očekává pozastavení pozitivního vývoje regionální struktury státu, který zejména v uplynulých zhruba pěti letech vedl k přibližování základních charakteristik sociálně ekonomického vývoje v jednotlivých regionech v důsledku dynamického rozvoje celé české ekonomiky (včetně pozitivních dopadů realizace regionální politiky a využívání strukturálních fondů a Kohezního fondu EU).

2.3 Regionální dopady současné hospodářské krize

Současná hospodářská krize se prozatím vyznačuje v České republice plošným dopadem na většinu hospodářských odvětví a nevede doposud k výraznějšímu prohlubování regionálních disparit zejména na úrovni větších územních celků, kterými jsou regiony soudržnosti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3). Navýšení míry nezaměstnanosti vykazuje přibližně stejnou intenzitu ve všech krajích.

V rámci menších územních jednotek (zejména na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností nebo menších měst) však výrazné omezení produkce nebo dokonce její ukončení v případě dominantního zaměstnavatele vede někdy i jednorázově ke zvýšení míry nezaměstnanosti až na dvojnásobek původní hodnoty. V současné době jde o menší regiony nebo města spjatá zejména se spotřebním průmyslem (sklářství, výroba porcelánu, dřevozpracující průmysl), případně

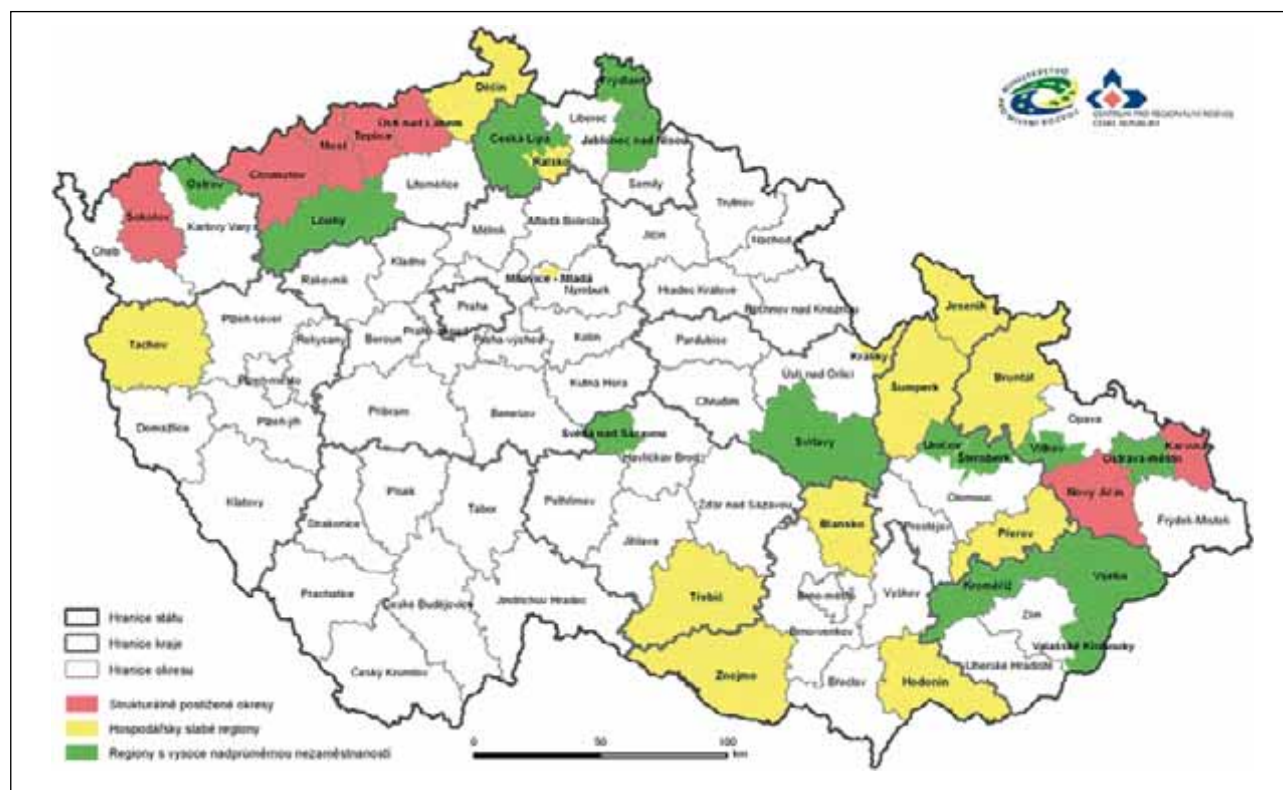
s automobilovým průmyslem (výroba komponentů). Konkrétně lze uvést správní obvody obcí s rozšířenou působností Ledec n. Sázavou, Nový Bor, Poděbrady, Uničov. Z větších měst se situace na trhu práce výrazněji zhoršila v Olomouci, Jihlavě a Prostějově. Lze předpokládat, že v návaznosti na další růst nezaměstnanosti bude na této územní úrovni počet regionů a měst s nadprůměrnou nezaměstnaností narůstat.

3. Legislativní rámec regionální politiky

Základním právním nástrojem pro provádění regionální politiky na všech stupních veřejné správy je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů. Zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2001 a byl součástí souboru zákonů přijatých v souvislosti se zavedením krajské samosprávy v ČR. Zákon vedle obsahového vymezení základních pojmů a principů regionální politiky (např. programování, partnerství, koncentrace atd.) stanoví podmínky:

- pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji v rámci ČR s cílem vyváženého rozvoje státu nebo územního obvodu kraje a s tím související působnosti správních úřadů, krajů a obcí,
- pro realizaci a koordinaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR.

Zákon definuje působnost jednotlivých orgánů při podpoře regionálního rozvoje. Úlohou státní úrovně je koncepční a výkonná činnost zákonodárných a výkonných složek státu v oblasti regionální politiky a podpory regionálního rozvoje, včetně zabezpečení prostředků státního rozpočtu a adekvátních legislativních opatření.

Výmezení regionů se soustředěnou podporou státu na roky 2010–2013

Cílem státní podpory regionálního rozvoje je růst socio-ekonomického a environmentálního potenciálu regionů, zvyšování jejich konkurenceschopnosti, vyvážený rozvoj regionální struktury státu a snižování nepřiměřených rozdílů v úrovni hospodářského a sociálního rozvoje a environmentálních podmínek regionů.

Při uplatňování principu subsidiarity v podpoře regionálního rozvoje a provádění regionální politiky je tedy úkolem státu zejména:

- vytváření koncepce regionální politiky státu,
- analýza a identifikace regionálních disparit,
- určení problémových regionů, které je potřeba podporovat z úrovně státu,
- stanovení rozsahu a zaměření podpory státu v rámci státních programů podpory regionálního rozvoje k odstraňování regionálních disparit.

Klíčovou úlohu na úrovni státní správy má Ministerstvo pro místní rozvoj, které plní koordinační roli ve vztahu k ostatním správním úřadům a rovněž zpracovává návrh Strategie regionálního rozvoje ČR a návrhy státních programů regionálního rozvoje (včetně zabezpečení jejich realizace a kontroly plnění). Nezastupitelná je úloha tohoto ministerstva i při přípravě a realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti na území ČR.

Úlohou krajské úrovně je koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů krajů v oblasti regionálního rozvoje. Orgány kraje tvoří základní stavební jednotku pro tvorbu a realizaci regionálního rozvoje v ČR, spolupracují s ústředními úřady státní správy a koordinují zájmy obcí ve věcech regionálního rozvoje nadobecního významu.

Úkolem krajů je zejména:

- koordinace rozvoje územního obvodu kraje a rozvoj odvětví v jejich samostatné působnosti,
- koncipování vnitřní rozvojové politiky krajů, zpracování a implementace rozvojových programů,
- stanovení regionálních rozvojových priorit, ovlivňování vývoje regionálních disparit v rámci kraje a péče o zachování krajinné a hospodářské rozmanitosti území.

Kraje se postupně stávají klíčovým článkem v systému regionální politiky. Uvedené úkoly a další činnosti vyplývají nejen ze zákona o podpoře regionálního rozvoje, ale i ze zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajském zřízení), ve znění pozdějších předpisů, který představuje další významný právní nástroj pro regionální rozvoj v ČR. Rostoucí význam krajů v tomto směru dokumentuje např. jejich přímé zapojení do řídicích struktur operačních programů, kdy prostřednictvím regionálních rad jsou odpovědné za regionální operační programy financované ze strukturálních fondů EU pro programové období 2007–2013.

Stát i kraje plní při podpoře regionálního rozvoje své nezastupitelné role, spolupracují, ale nemohou se vzájemně nahrazovat. Kraje nemohou převzít funkci státu už z toho prostého důvodu, že působí pouze na svém vymezeném území a nemohou překonat prostorové limity působnosti územních samospráv. Naproti tomu odstraňování regionálních disparit vyžaduje jednotné posuzování problémů na celém území

státu a rozhodování podle jednotných kritérií o tom, které zaostávající územní celky v rámci státu a jakým způsobem mají být podporovány. Stát navíc vystupuje ve vztahu k příslušným institucím Evropské unie jako nezastupitelný partner při uplatňování politiky hospodářské a sociální soudržnosti a tedy realizaci regionální politiky EU na území ČR. Na druhé straně stát plně respektuje samosprávnou roli krajů v oblasti plnění dílčích funkcí regionální politiky a rozvoje regionů.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje jako legislativní a systémový rámec regionální politiky za dobu své existence prokázal své nezastupitelné místo v právním řádu ČR. Jeho základní stavební články zůstaly neměnné a umožňují v praxi regionální politiky pružně reagovat na aktuální potřeby a výzvy regionálního rozvoje. Zákon prošel pouze několika dílčími novelizacemi, které nutně reagovaly na změny národní či evropské legislativy.

V roce 2009 byla schválena prozatím poslední novela zákona promítající do českého právního řádu Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 ze dne 5. července 2006, o evropském seskupení pro územní spolupráci (ESÚS). Cílem je upravit a sjednotit pravidla a podmínky pro zapojení subjektů veřejné správy do různých forem nadnárodní regionální spolupráce (např. přeshraniční spolupráce) podporovaných z prostředků EU. V roce 2010 byl do vlády postoupen návrh další novely zákona č. 248/2000 Sb., ve kterém je navržena úprava postavení regionálních rad regionů soudržnosti a souvisejících ustanovení na základě dosavadních zkušeností s realizací regionálních operačních programů.

4. Strategické a programové dokumenty v oblasti regionálního rozvoje

Na základě zákona o podpoře regionálního rozvoje jsou závazné následující strategické a programové dokumenty:

- a) Strategie regionálního rozvoje České republiky připravovaná v gesci Ministerstva pro místní rozvoj (MMR).
- b) Státní programy podpory regionálního rozvoje (rovněž v působnosti MMR).
- c) Programy rozvoje krajů připravované a schvalované v rámci jejich samostatné působnosti.

4.1 Strategie regionálního rozvoje ČR

4.1.1 Účel a zaměření Strategie

Základním dokumentem regionální politiky ČR¹⁾ na úrovni státu je Strategie regionálního rozvoje v gesci MMR, která obsahuje zejména:

- analýzu stavu regionálního rozvoje (hodnocení regionálních rozdílů, vyhodnocení ekonomických, sociálních a environmentálních vlivů na regionální rozvoj),
- charakteristiku silných a slabých stránek v rozvoji jednotlivých krajů a okresů (SWOT analýza),

1) Viz § 5 zák. č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje a usnesení Vlády ČR č. 682 ze dne 12. 7. 2000, o Strategii regionálního rozvoje ČR.

- strategické cíle regionálního rozvoje v ČR (strategická vize, definování globálních cílů, vymezení strategických cílů a směrů regionálního rozvoje),
- vymezení státem podporovaných regionů (zejména strukturálně problémové a hospodářsky slabé regiony),
- doporučení dotčeným ústředním správním úřadům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti.

Strategie regionálního rozvoje (SRR) usiluje o propojení odvětvových hledisek s územními aspekty vyváženého regionálního rozvoje a územní soudržnosti. Formuluje souhrnně cíle, problémové okruhy a priority, které bude třeba zabezpečovat při zajišťování politiky regionálního rozvoje v České republice. Strategií navržené rozvojové aktivity jsou podle principu subsidiarity realizovány na místní, regionální nebo resortní úrovni buď v rámci národních rozvojových programů, nebo v rámci operačních programů s využitím prostředků strukturálních fondů Evropské unie. Z tohoto pohledu předpokládá Strategie obě možnosti a zahrnuje ty aktivity ministerstev, krajů i obcí, které relevantně ovlivňují regionální rozvoj.

SRR pro období 2007–2013 zakládá strategické aktivity vedoucí k cílevědomému a udržitelnému rozvoji regionů ČR. Není dokumentem, na jehož základě budou bezprostředně rozdělovány prostředky na podporu regionálního rozvoje, ale je východiskem pro přípravu věcného zaměření regionálních programů rozvoje a pro formulaci regionálních přístupů v rámci sektorových a odvětvových politik a programů, včetně operačních programů strukturálních fondů. Záměry SRR jsou realizovány prostřednictvím těchto programů.

4.1.2 Vize a strategické cíle regionálního rozvoje

Strategický rámec regionálního rozvoje pro období 2007–2013 vychází z následující vize:

V horizontu do roku 2013, chce být Česká republika aktivní, ekonomicky výkonnou a konkurenceschopnou zemí s kvalitním životním prostředím, která v souladu s principy udržitelného rozvoje dosahuje ve všech základních kritériích (úroveň znalostní ekonomiky, HDP na obyvatele, zaměstnanost, sociální zabezpečení ap.) standardů Evropské unie a zabezpečuje zvyšování kvality života svých obyvatel.

Přítom

- budou výrazně zmírněny regionální disparity a poroste počet regionů soudržnosti dosahujících svojí ekonomickou silou a dynamikou růstu průměru EU,
- bude zajištěn alespoň minimální rozvojový potenciál ve všech mikroregionech v oblasti infrastruktury a dalších složek utvářejících podmínky života jejich obyvatel,
- zvýší se podíl aktivní a inovativní populace v regionech.

Regionální rozvojová strategie usiluje o prosazení principů dlouhodobě udržitelného rozvoje využívajícího veškerý po-

zitivní rozvojový potenciál České republiky. K tomu budou Česká republika a její regiony aktivovat všechny vnitřní využitelné zdroje obcí, krajů i státu a využívat solidární zdroje společností, zejména v rámci realizace jeho politiky soudržnosti na léta 2007–2013.

4.1.3 Globální cíl a jeho struktura

K naplnění vize je stanoven globální cíl, který určuje základní zaměření dlouhodobého rozvoje regionů ČR:

- vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva.

Tento globální cíl se skládá ze tří strategických cílů:

rozvojově zaměřený cíl: zvýšení ekonomického a environmentálního potenciálu, konkurenceschopnosti a sociální úrovně regionů ČR na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy,

disparitně zaměřený cíl: zastavení růstu a postupné snižování nepřiměřených regionálních disparit a využívání specifík území,

instrumentální cíl: institucionální a finanční zabezpečení strategie.

Naplnění tří výše uvedených strategických cílů je realizováno prostřednictvím tematicky zaměřených priorit a opatření rozčleněných podle své věcné náplně do osmi prioritních oblastí, kterými jsou:

- Evropský a národohospodářský strategický rámec
- Ekonomika regionů
- Lidé a osídlení
- Infrastruktura
- Příroda, krajina a životní prostředí
- Cestovní ruch
- Kultura
- Problémová území

4.2 Státní programy podpory regionálního rozvoje v roce 2010

Od roku 1999 jsou pro nejvíce problémové regiony v ČR realizovány státní programy podpory regionálního rozvoje. V období před vstupem do EU byla každoročně na tyto programy ve státním rozpočtu vyčleněna částka kolem 1 miliardy Kč. Po připojení ČR k EU v roce 2004 byl objem prostředků postupně snižován ve prospěch zajištění ko-financování realizace operačních programů financovaných ze strukturálních fondů EU (prostředky státního rozpočtu na podporu regionálního rozvoje tak zůstaly k dispozici pro stejný účel, pouze jsou realizovány prostřednictvím programů politiky hospodářské a sociální soudržnosti). V roce 2010 bylo ve státním rozpočtu na programy podpory regionálního rozvoje vyčleněno cca 400 mil. Kč.

4.2.1 Program Podpora regionálního rozvoje

Program se člení na dílčí programy.

a) Program obnovy venkova

Cílem programu je formou dotace podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí. Program předpokládá participaci obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi. Příjemci podpory jsou vymezeni a specifikováni pro každý z pěti dotačních titulů zvlášť. Obecně se však jedná o obce či jejich svazky. Podpora je poskytována jako systémová investiční nebo neinvestiční dotace (dále jen „dotace“) na realizaci schválených akcí.

Podpora se poskytuje prostřednictvím následujících dotačních titulů:

Dotační titul č. 1 Podpora vítězů soutěže Vesnice roku

Dotační titul č. 2 Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci

Dotační titul č. 3 Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova

Dotační titul č. 4 Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci

Dotační titul č. 5 Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti

b) Podpora úprav bývalých vojenských areálů k obecnímu využití

Cílem programu je formou dotace přispět na úpravy budov a ploch v bývalých vojenských areálech k novému využití pro poskytování služeb ve veřejném zájmu nebo k podnikatelskému využití či na aktualizaci nebo pořízení změn územně plánovací dokumentace. Program je určen pro obce, v jejichž územním obvodu došlo v období od ustavení obecních zastupitelstev v roce 1990 k rušení vojenských posádek nebo zařízení a které převzaly příslušný vojenský majetek do svého vlastnictví. Příjemcem dotace je obec, případně svazek obcí.

V roce 2010 je realizován dotační titul č. 1 – Infrastruktura a rekonstrukce zaměřený na:

- rekonstrukci převzatých kasárenských areálů, popřípadě dalších objektů a ploch pro nové civilní využití (podnikání, vzdělávání, sociální služby, zařízení pro rozvoj obce apod.),
- rekonstrukci, příp. vybudování nové infrastruktury v kasárnách nebo vojenských areálech související s novým využitím bývalých vojenských objektů a ploch nebo související infrastruktury umožňující napojení na nadřazené sítě, obnovu místních komunikací, parkovacích ploch a veřejného osvětlení,
- využití převzatých objektů, zařízení a pozemků pro účely rozvoje cestovního ruchu, rekreace a sportu,
- provedení demolice devastovaných nebo nevyužitelných objektů bránících provedení revitalizace areálů a uvolněných ploch.

c) Obnova obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou

Cílem podpory je přispět prostřednictvím dotace z rozpočtové kapitoly Ministerstva pro místní rozvoj k obnově obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou. Program je realizován prostřednictvím dvou dotačních titulů. Příjemcem podpory z dotačního titulu č. 1 jsou obce, svazky obcí a kraje, pokud *byl* pro jejich území v důsledku živelné pohromy vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav. Příjemcem podpory z dotačního titulu č. 2 jsou obce, svazky obcí a kraje postižené živelní nebo jinou pohromou, pokud *nebyl* pro jejich území v jejím důsledku vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav.

Podpora se poskytuje ve formě investiční i neinvestiční účelové dotace. *Investiční dotace* je dotace na investiční akci, jejíž náklady jsou spojené s pořízením majetku nebo s jeho obnovou, při níž je majetek zhodnocován, případně i s náklady na údržbu a opravu majetku, pokud jsou součástí investiční akce. *Neinvestiční dotace* je dotace na neinvestiční akci, jejíž náklady jsou spojené s údržbou a opravou majetku, nedochází-li ke zhodnocování majetku.

Program je určen na rekonstrukci nebo opravu majetku obce nebo svazku obcí poškozeného živelní nebo jinou pohromou, popř. na pořízení nového majetku plnění též funkci, kterou plnil majetek pohromou zničený (jde zejména o mosty, místní komunikace, veřejná prostranství, obecní stavby a zařízení včetně staveb a zařízení preventivní infrastruktury).

V současné době je v rámci tohoto programu poskytována státní pomoc na obnovu obecního a krajského majetku v obcích a krajích postižených v letních měsících roku 2009 záplavami a povodněmi a nově pak v reakci na záplavy, které postihly Českou republiku v jarních a letních měsících roku 2010. Na realizaci programu je souhrnně vyčleněna částka v objemu zhruba 6,5 mld. Kč.

4.2.2. Program Bezbariérové obce

Tento program byl vyhlášen v roce 2008 a jeho cílem je odstraňování fyzických bariér v budovách městských a obecních úřadů a v domech s pečovatelskou službou. Příjemcem podpory jsou obce. Státní podpora je poskytována jako systémová investiční nebo neinvestiční dotace (dále jen „dotace“) až do výše 50 % skutečně vynaložených nákladů akce v daném roce.

V rámci programu jsou realizovány dva dotační tituly:

Dotační titul č. 1 Odstraňování bariér v budovách domů s pečovatelskou službou

Dotační titul č. 2 Odstraňování bariér v budovách městských a obecních úřadů

5. Shrnutí

Regionální politika byla v České republice nově konstituována po roce 1989 jako jeden z významných nástrojů přispívajících k řešení regionálních rozdílů v sociálně ekonomickém rozvoji státu. Zatímco v průběhu devadesátých let většina opatření regionální politiky reagovala zpravidla jednorázově na nově vzniklé regionální disparity v důsledku transformace české ekonomiky, v první dekádě 21. století došlo v důsledku vnitřních i vnějších faktorů k poměrně rychlému vytvoření všech nezbytných pilířů systémového pojetí regionální politiky.

Příspěvek hodnotí vedle základních charakteristik a trendů regionálního rozvoje především úlohu státu v oblasti legislativního, koncepčně-strategického a programového rámce regionální politiky. Přehled programů podpory regionálního rozvoje v působnosti Ministerstva pro místní rozvoj dokumentuje nezastupitelnou úlohu státních nástrojů regionální pomoci.

*RNDr. Josef Postránecký
Odbor rozvoje a strategie regionální politiky MMR*

ENGLISH ABSTRACT

Regional Policy and Regional Development in the Czech Republic, by Josef Postránecký

Regional policy in the Czech Republic, especially in the last decade, became part of the government policies and tools contributing to a balanced spatial development and territorial cohesion. Although, on one hand, current trends of the development aim at larger decentralization (growing importance of Regions as administrative units) and, on the other, there is the European dimension (decisive role of the policy of economic and social cohesion through European funds), it is still the state who plays a vital role for the development of the whole system of regional policy. The European and Regional dimensions of the Czech policy of regional development having recently been described in the previous issues of UPSD, the present article aims mainly at the part played by the state in this policy and the basic features of regional development.